

KULTURUTSKOTTETS UTLÅTANDE 8/2001 rd

Regeringens proposition om statsbudgeten för 2002

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Kulturutskottet har med stöd av 38 § 3 mom. riksdagens arbetsordning beslutat lämna utlåtande om regeringens proposition om statsbudgeten för 2002 (RP 115/2001 rd).

Sakkunniga

Utskottet har hört

- kanslichef Markku Linna, överdirektör Arvo Jäppinen, ekonomidirektör Eero Pulkkinen, undervisningsrådet Marita Savola, regeringsrådet Riitta Kaivosoja, kultursekreterare Leena Laaksonen och direktör Juhani Hakkarainen, undervisningsministeriet
- vice ordförande Jorma Turunen, Vuxenutbildningsrådet
- verkställande direktör Jouni Mykkänen och produktionsdirektör Erkki Astala, Finlands filmstiftelse
- programdirektör Ann Sandelin och programplaneringsdirektör Kari Kyrönseppä, Rundradion Ab
- programdirektör Jorma Sairanen, MTV Oy

- kanaldirektör Pirjo Airaksinen, Ruutunelonen Oy
- ordförande Ville Marjomäki och generalsekreterare Jyrki Ijäs, Finlands Folkhögskolförning
- ordföranden, filmregissör Sakari Kirjavainen, Suomen Elokuva- ja Videotyöntekijäin Liitto - SET ry
- ordförande John Webster och ombudsman Miia Haavisto, Suomen Elokuvaohjaajaliitto SELO ry
- ordförande Roope Lehtinen, Suomen audiovisuallisen alan tuottajat SATU ry
- ordförande Johannes Lassila, Centralförbundet för Finlands filmproducenter r.f.
- ombudsman Eeva-Inkeri Sirelius, Medborgar- och arbetarinstitutens förbund r.f.
- ordförande Paula Yliselä, Opintokeskusseura
- ordföranden, rektor Aulikki Kalalahti och ombudsman Raimo Jussila, Suomen Tietokirjailijat ry
- generalsekreterare Mika Nirvi, Finlands sommaruniversitet rf.

UTSKOTTETS STÄLLNINGSTAGANDEN

Motivering

Anslagen för undervisningsministeriets förvaltningsområde är 369,7 miljoner euro större än i den ordinarie budgeten för i år. Utskottet ser det

som en positiv sak att förvaltningsområdets anslag har ökat med omkring 7 procent. Utskottet uppmärksammar alldeles särskilt att de höjda statsandelarna till undervisnings- och biblio-

teksväsendet ger kommunerna och andra huvudmän för utbildningen omkring en miljard extra. Genom denna höjning åtgärdas de nedskärningar i priser per enhet som gjordes på 1990-talet till följd för lågkonjunkturen. Kommunerna och huvudmännen för utbildningen får därmed bättre möjligheter att underlätta skolornas dagliga arbete respektive tillhandahålla högkvalitativa skoltjänster.

I detta utlåtande behandlar kulturutskottet utveckling av stödsystemet för faktaaliteratur, finansiering av det fria bildningsarbetet och finansiering av inhemsk film. Dessutom kommer utskottet att behandla frågor som anknyter till budgeten och som hör till utskottets behörighetsområde i samband med propositioner om respektive frågor.

Finansiering av fritt bildningsarbete

Enligt budgetpropositionen för 2002 ingår i det allmänna målet för utveckling av yrkesutbildningen inom undervisningsministeriets verksamhetsområde 2002 att konkretisera politiken i fråga om livslångt lärande, att stärka förutsättningarna för vuxenstudier och att utvidga deltagandet, att säkerställa en stabil utveckling i nivån på resurserna samt att förbättra kvaliteten på vuxenutbildningen.

Prioriteringarna i utvecklingsarbetet är bland annat att utveckla examina och studieprogram som lämpar sig för vuxenstudier samt att utveckla arrangemang för att erkänna det kunskande som skaffats på olika sätt, att öka färdigheterna att lära hos den del av befolkningen som är i medelåldern samt hos den del av befolkningen som har en svag grundutbildning och att öka deltagandet i vuxenutbildning samt att förbättra medborgarnas färdigheter i fråga om informationssamhället och att förstärka verksamhetsförutsättningarna för medborgarsamhället.

Det fria bildningsarbetet utgör en stor bit av vuxenutbildningen. Enligt propositionen beräknas totalt 700 000 personer ha deltagit i utbildning vid läroanstalter för fritt bildningsarbete år 2000, vilket svarar mot uppskattningsvis 35 000 studerandeplatser per år, jämfört med uppskatt-

ningsvis 11 700 studerandeplatser per år till exempel inom frivillig yrkesinriktad tilläggsutbildning.

Enligt utskottet är det beklagligt att anslagen för fritt bildningsarbete inte har utvecklats lika positivt som resurserna för annan utbildning. Det menar att det inte heller ur statens synvinkel är lämpligt att försumma att utveckla vuxenbefolkningens kunskaper. Utskottet omfattar en sakkunnigs syn att en civiliserad stat stöder den som allsidigt kan utveckla sig själv och sin begåvning också när det inte har någon direkt iakttagbar effekt med tanke på yrket.

Utskottet påpekar att regeringens mål för vuxenutbildningen förutsätter att läroanstalter för fritt bildningsarbete får adekvata resurser för sitt utvecklingsarbete. Men de föreslagna anslagen räcker inte till för att genomföra utbildningspolitiskt betydelsefulla nationella utvecklingsprojekt, som tar hänsyn till viktiga målgruppers behov.

Det finns för tillfället en parlamentarisk arbetsgrupp för vuxenutbildningen som har föreslagit att de grundläggande resurserna för det fria bildningsarbetet ökas med totalt 50 miljoner mark, som skal användas för att höja medborgarnas kompetens för informationssamhället, förbättra deras funktionella läs- och inlärningsförmåga samt bygga ut språkundervisningen för invandrare och utbudet av undervisning i medborgarfärdigheter.

Utskottet uppmärksammar vidare att det fria bildningsarbetet inte ingår i den s.k. tredje fasen av utbildningsförsäkringen. När de studiesociala förmånerna för vuxna utvecklas bör det absolut också utredas vilka möjligheter det finns att likställa studerande, som på heltid och utifrån studieplaner följer linjer och studieprogram inom det fria bildningsarbetet, med studerande vid andra typer av läroanstalter.

Missförhållanden i statsandelssystemet för det fria bildningsarbetet. Enligt vad kulturutskottet har erfarit tar det nuvarande finansieringssystemet inte hänsyn till det fria bildningsarbetets natur och utveckling, eftersom det alltför mekaniskt bygger på prestationsbaserad styrning och

finansiellt tänkande. Den prestationsbaserade statsandelsmodellen leder i många fall till en koncentrerings på att åstadkomma fler prestationer och då kommer viktiga större verksamhetsprojekt och utvecklingen av undervisningen i skymundan.

Enligt utskottet mening är det nödvändigt att se över finansieringen av läroanstalterna för fritt bildningsarbete strukturellt och vidta åtgärder för att anpassa grunderna för statens finansiering till verksamheten vid läroanstalterna.

Finansieringen av studiecentraler. Kulturutskottet understryker särskilt hur viktigt frivilligorganisationernas utbildnings- och kulturarbete är. I det moderna samhället är det speciellt viktigt att stödja insatser som kan öka medborgarnas intresse och förmåga att verka i olika demokratiska sammanslutningar. Den oroväckande utveckling i finländarnas röstningsbeteende talar redan för att vi måste förstärka medborgarnas medverkan och stödja olika åtgärder för att lära medborgarna att utnyttja redskapen för demokratiskt medinflytande.

I statsandelsmodellen för studiecentralerna har undervisningstimmen förvandlats till en oklart tolkad prestation och därmed kan ett brett sortiment av verksamheter registreras som undervisning. Den nuvarande statsandelsgrunden varken uppmuntrar eller styr studiecentralerna att hålla fast vid deras grundläggande uppgift, som är en aktiv och allsidig utveckling av det civila samhället. Anslaget för studiecentraler måste absolut höjas, menar utskottet.

Den statliga finansieringen av sommaruniversitetet. I lag anges att sommaruniversitetens grundläggande uppgift är att ordna undervisning inom ramen för det öppna universitetet. Enligt vissa uppskattningar utgör denna i själva verket över hälften av undervisningen vid sommaruniversitetet, eller omkring 49 000 timmar, medan utbildningen inom det fria bildningsarbetet i övrigt är omkring 43 000 timmar. Statsandelen till universitetet för undervisning inom ramen för det öppna universitet är omkring 30 procent av kostnaderna för att ordna utbildning. Enligt ut-

skottets mening är det nödvändigt att öka anslagen för sommaruniversitetet.

Anslagen för vuxenutbildningens anläggningskostnader. Anslagen för investeringar i vuxenutbildning har minskat drastiskt på senare år. Det har gjort situationen ohållbar speciellt för folkhögskolorna. I budgetpropositionen föreslås 1,009 miljoner euro för vuxenutbildningens anläggningskostnader. Ändå uppger folkhögskolorna att enbart deras sammanräknade investeringsbehov på årsnivå är omkring 90 miljoner mark, varav högskolorna måste använda omkring 62 procent för nödvändiga ombyggnader av sina nuvarande lokaler. Utskottet uppmärksammar särskilt att lagen om fritt bildningsarbete fortfarande definierar en folkhögskola som en internatskola, där internatet är en del av undervisningen och fostran. I folkhögskolorna pågår en livlig diskussion om internatets pedagogiska betydelse, och det har dessutom lyfts fram i utbildningsstyrelsens utvärdering av utbildningen vid folkhögskolorna. Utskottet menar att anslaget för folkhögskolornas anläggningskostnader absolut måste höjas.

Med stöd av det ovan anförda föreslår kulturutskottet

att finansutskottet bör påskynda åtgärderna för att omstrukturera finansieringen av läroanstalterna för det fria bildningsarbetet så att grunderna för den statliga finansieringen skall kunna anpassas till verksamheten vid läroanstalterna,

att det bör överväga en höjning av statsandelen för studiecentraler med 600 000 euro,

att det bör överväga en ökning av statsandelen för sommaruniversitetet med 300 000 euro och

att det bör överväga en ökning av anslaget för folkhögskolornas anläggningskostnader med 500 000 euro.

Stöd för finländsk film

Filmproduktionen i sina olika former spelar en viktig roll i den audiovisuella kulturen. Filmen präglar och tolkar vår identitet och vårt tänkande allt mer. Målprogrammet för finländsk film har som utgångspunkt att skapa verksamhetsbetingelser för en stark och självständig filmbransch som producerar filmer som har framgång både här hemma och på den internationella marknaden. Filmbranschen måste kunna uppfylla publikens behov och nyttiggöra olika finansiella möjligheter på bred basis i takt med de snabba förändringarna i vårt kulturella liv. Utskottet understryker att begåvade filmmakares kreativa arbete är en förutsättning för framgång i branschen, men också en viss kontinuitet i arbetet och möjligheter att utveckla det spelar en central roll.

I målprogrammet för film föreslogs att det offentliga stödet för filmproduktion höjs med totalt 32 miljoner mark 2001 och 2002. År 2001 ökade det offentliga stödet med 1,5 miljoner mark och i budgetpropositionen för 2002 föreslås ett tillägg på 4 miljoner mark till stödet för filmkonst, varav 3 miljoner mark för utveckling av barnfilmer.

Utskottet hänvisar till sitt utlåtande (KuUU 6/2001 rd — B 5/2001 rd) om berättelsen om regeringens åtgärder under år 2000 och understryker att det ur kulturpolitisk och näringspolitisk synvinkel är motiverat att det allmänna satsar på filmproduktion. En högklassig och ambitiös dramaproduktion och dokumentärfilm är en väsentlig del av den nationella kulturen och utgör samtidigt den del av produktionen som har exportpotential. Det är absolut nödvändigt, menar utskottet, att satsa mer och med större målmedvetenhet på att stärka förutsättningarna för filmproduktion. Detta förutsätter ökat offentligt stöd för film för att branschen skall kunna utvecklas på behörigt vis och en viss kontinuitet garanteras i verksamheten.

Digitaliseringen, dvs. bredbandsnäten, digital-tv, digitalfilm, innebär stora utmaningar, möjligheter och nya marknader inte bara för olika slag av innehållsprodukter utan också för den traditionella film- och tv-produktionen. Med

tanke på den nationella kulturen är det viktigt att den inhemska produktionen har en stark position inför det växande utbudet.

Enligt utredning till utskottet har det kunnat visas i Danmark och Sverige att en stark offentlig satsning på filmproduktion också skapar en kommersiellt stark film- och tv-bransch. Den offentliga finansieringen i våra grannländer är två-tre gånger större än i Finland, och i och med att den offentliga finansieringen där har ökat, har den bibehållits oförändrad i proportion till den totala finansieringen av produktionen.

Vidare uppmärksammar utskottet att film- och tv-produktionen är en arbetskraftsdominerad bransch och att ett extra finansiellt bidrag därmed har en direkt sysselsättande effekt.

Med stöd av det ovan anförda framhåller kulturutskottet

att finansutskottet bör överväga en höjning av anslaget till stöd för inhemsk film med 2 000 000 euro.

Utveckling av stödsystemet för faktalitteratur

I regeringens program sägs att Finlands och finländarnas framtid är starkt beroende av kompetensen och av förmågan att utnyttja kompetensen och skapa nya innovationer. En höjning av hela befolkningens kompetensnivå stöder Finlands utveckling som ett kulturfolk samt Finlands konkurrensförmåga. Utifrån dessa riktlinjer bör också vetenskapsinformationen spela en central roll i vår vetenskaps- och teknologipolitik. Utskottet hänvisar till utvecklingsplanen för utbildningen och forskningen 1999—2004, där det framhålls att det utgör ett centralt led i uppbyggnaden av det finländska informationssamhället att vetenskaplig information omarbetas i populärvetenskaplig form och ställs till medborgarnas förfogande.

Faktalitteraturen har ökat starkt i betydelse hela 1990-talet ut. Utvecklingen mot ett informationssamhälle och digitaliseringen av datakommunikationen har ökat efterfrågan på faktalitteratur och antalet utgivna faktaböcker. Enligt en utredning som undervisningsministeriet låtit utföra utgavs uppskattningsvis drygt 9 000 fak-

talitteraturtitlar i Finland 1999. År 1997 utgjordes boklånen på allmänna bibliotek till 31 procent av vuxnas faktalitteraturlån, till 37 procent av barn- och ungdomslitteraturlån och till 32 procent av vuxnas skönlitterära lån.

Det totala beloppet av stipendier och understöd som delas ut enligt lagen om vissa stipendier och understöd åt författare och översättare (236/1961) utgör 10 procent av det anslag som användes i fjol för inköp av litteratur till de allmänna biblioteken. Av detta anslag anvisas 90 procent till stipendier för skönlitteratur och 10 procent till stipendier för faktalitteratur. Men stipendier beviljas inte vare sig författare eller översättare av vetenskapliga undersökningar eller läroböcker eller med dem jämförbara verk. År 2001 delades alltså totalt 14,1 miljoner mark i biblioteksstipendier ut och av detta utgjorde faktalitteraturen 1,41 miljoner mark.

Utskottet menar att stödsystemet för faktalitteratur absolut bör rättas till. Det kan ske utifrån den utredning som en arbetsgrupp vid undervisningsministeriet har lagt fram. Utskottet under-

stryker att stödet till faktalitteratur bör höjas till en lämplig nivå. Men det får samtidigt inte minska stödet till skönlitteratur.

Med stöd av det ovan anförda framhåller kulturutskottet

att finansutskottet bör påskynda åtgärderna för att utveckla stödsystemet för faktalitteratur och att utskottet bör överväga en höjning av stödet för faktalitteratur med 150 000 euro, varav minst hälften bör anvisas till översättning av faktalitteratur, med särskild hänsyn till översättning av faktalitteratur för barn och unga.

Utlåtande

Kulturutskottet anför vördsamt som sitt utlåtande

att finansutskottet i sitt betänkande bör beakta det som förts fram i detta utlåtande.

Helsingfors den 12 oktober 2001

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Kaarina Dromberg /saml
vordf. Jukka Gustafsson /sd
medl. Tapio Karjalainen /sd
Tanja Karpela /cent
Jyrki Katainen /saml (delvis)
Inkeri Kerola /cent
Irina Krohn /gröna
Markku Markkula /saml

Osmo Puhakka /cent
Leena Rauhala /kd
Säde Tahvanainen /sd
Ilkka Taipale /sd
Unto Valpas /vänst
Pia Viitanen /sd
ers. Leena-Kaisa Harkimo /saml (delvis).

Sekreterare vid behandlingen i utskottet var

utskottsrådet Marjo Hakkila.